

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 2(14), 2024

Мукачево

УДК001(051)(045)''540*6''

НЗ4

Рекомендовано до друку та поширення через мережу
Інтернет Науково-методичною радою
Мукачівського державного університету
(Протокол №9 від 21.11.2024 р.)

Головний редактор:

Гоблик Володимир Васильович – доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, перший проректор, Мукачівський державний університет.

Заступник головного редактора:

Молнар Тетяна Іванівна – голова Наукового товариства студентів, аспірантів, молодих вчених, Мукачівський державний університет

Відповідальний секретар: Мовчан К.М., директор наукової бібліотеки, Мукачівський державний університет

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Кабацій Василь Миколайович – к. ф-м. н., доцент.

Кобаль Василь Іванович – к. пед. н., професор, проректор з науково-педагогічної роботи.

Козарь Оксана Петрівна – д-р. т. н., академік Української технологічної академії (м. Київ), професор кафедри інженерії, технологій та професійної освіти.

Корнієнко Інокентій Олексійович – д-р. психол. н., професор, доцент кафедри психології.

Лужанська Тетяна Юріївна – к. географічних наук, доцент.

Малець Олександр Омелянович – д-р. і. н., професор.

Моргун Алла Володимирівна – к. філол. н.

Попович Наталія Михайлівна – д-р. пед. н., доцент, завідувач кафедри музичного мистецтва.

Прокопович Лідія Сигізмундівна – к. філол. н., доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій.

Проскура Володимир Федорович – д-р е. н., професор.

Реслер Марина Василівна – д-р е. н., професор, академік Академії економічних наук, декан факультету економіки, управління та інженерії.

Стегней Маріанна Іванівна – д-р. е. н., професор кафедри економіки та фінансів.

Теличко Наталія Вікторівна – д-р. пед. н., професор, завідувач кафедри англійської мови, літератури та методиками навчання.

Товканець Ганна Василівна – д-р пед. н., професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти.

Фізеші Октавія Йосипівна – д-р. пед. н., професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту.

Черепаня Наталія Іванівна – к. пед. н., доцент, завідувач кафедри дошкільної та спеціальної освіти.

Черничко Тетяна Вікторівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та фінансів.

2. Тенденції розвитку шкільної освіти в країнах ЄС, США та Китаї: монографія / О. І. Локшина, О. З. Глушко, А. П. Джурило, С. М. Кравченко, Н. В. Нікольська, М. М. Тименко, О. М. Шпарик; за заг. ред. О. І. Локшиної. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 350 с. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-617-8124-17-5-2021-350>.

3. Фізеші О. Й., Фізеші Й. Й. Особливості фінансування закладів початкової освіти США та Канади. *Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики*: збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Мукачево, 4-5 квітня 2024 р. Мукачево: МДУ, 2024. С. 176-178.

4. Хомич О. О. Досвід Канади щодо навчання учнів початкових класів у контексті розбудови нової української школи. *Молодий вчений*. 2019. № 8(72). С. 88-83.

УДК 159.922.62:159.923.2(045)

Лях Д.В.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Психологія»,
Мукачівський державний університет

Штих І.І.

кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології
Мукачівський державний університет

ЗРІЛІСТЬ ЯК ДИНАМІКА ПСИХІКИ І ЯКІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглянуто поняття «особистісна зрілість», наведено основні види періодизації зрілості.

Ключові слова: особистісна зрілість, дорослість, зрілість, криза ідентичності, самосвідомість.

The article discusses the concept of "personal maturity," outlining the main types of periodization related to maturity. It explores the stages of human development that contribute to becoming a fully matured individual, emphasizing key transitions like adulthood and the crisis of identity.

Keywords: personal maturity, adulthood, maturity, identity crisis, self-awareness.

Багато психологів, які досліджують вплив війни на життєдіяльність людини наголошують на зміні особистісного розвитку, яка може залишити як невидимі рани на психіці особистості так і мобілізувати внутрішні та зовнішні ресурси з метою захисту психіки. Тобто, війна може сприяти особистісному зростанню людини, робити її відкритою до змін і поводитись у нетиповий спосіб. Зміни, що пов'язані з війною стають поштовхом для усвідомлення та актуалізації ресурсів, навичок, досвіду, трансформації цінностей для особистісної адаптації та викликів суспільства. Особистісна зрілість характеризується багатьма рисами, серед яких позитивне самоставлення, гнучкість, автономність, відкритість до досвіду, здатність формувати

близькі стосунки [3].

Мета статті – дослідити визначення поняття «зрілість» та розглянути періодизацію зрілості, в контексті дорослості.

У словнику з психології визначається, що зрілість – найбільш тривалий період онтогенезу, який характеризується тенденцією до досягнення найвищого розвитку духовних, інтелектуальних і фізичних здібностей людської особистості. Характеристиками зрілої особистості називають: розвинуте почуття відповідальності, потребу в турботі про інших людей, здатність до: активної участі в житті суспільства; ефективне використання своїх знань; психологічна близькість з іншою людиною; конструктивне рішення різних життєвих проблем на шляху до повноти самореалізації.

Розвиток людини в період зрілості безпосередньо пов'язаний з її активним включенням в сферу суспільного виробництва. Нездатність успішно включитися в неї призводить до особистісного застою, стагнації» [1].

Дослідження проблеми зрілості особистості були започатковані американськими вченими, зокрема представниками гуманістичної психології, серед яких такі відомі постаті як Е. Еріксон, А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс та ін. У працях цих вчених зрілість особистості розглядається як певний віковий період у житті людини – дорослість, і як характеристика досить високого рівня її психічного і соціального розвитку незалежно від її віку. Проте, як слушно зауважує Т.М. Титаренко, «людина може бути біологічно уже немолодою, але психологічно все ще достатньо інфантильною, або, навпаки, в досить молоді роки дивувати оточуючих професійною, громадянською, особистісною зрілістю» [7].

Про неоднозначність поглядів на проблему зрілості особистості свідчить і те, що у кожного вченого цей феномен має свою назву: «зріла особистість» – у Г. Олпорта, «самоактуалізована особистість» – у А. Маслоу, «повноцінно функціонуюча особистість» – у К. Роджерса, «людина плідного характеру» – у Е. Фрома. Водночас домінуючою є характеристика зрілості, виходячи із високого рівня розвитку певних особистісних якостей людини та її ставлення до норм поведінки, прийнятих у суспільстві, трактування зрілості через самоактуалізацію як найбільш повну і вільну реалізацію особистістю своїх можливостей [6].

Значний внесок в наукову площину про зрілість особистості внесла українська науковиця Олена Штепа, яка вважає, що важливим для формування зрілої особистості є прожиття нею кризи ідентичності. О. Штепа, виділила десять рис зрілої особистості за допомогою контент-аналізу: автономність, толерантність, синергічність, глибинні почуття, контактність, життєва філософія, креативність, децентрація, відповідальність, самоприйняття [8].

Олена Чуйко, досліджуючи професійну та особистісну зрілість, підкреслює, що

вони існують, як автономне утворення. Авторка виділяє критерії зрілої особистості: усвідомлення своєї самоцінності; прийняття інших та самоприйняття, що сприяє особистісному зростанні самоактуалізації; довіра до людської природи; почуття приналежності до суспільства; почуття реальності; соціальне почуття; співпереживання; конструктивні взаємовідносини; уміння використовувати різні ролі; рефлексивність; бути толерантним; егоїдентичність; особистісна гнучкість; свідома життєва позиція [21].

Ганна Меднікова вказує, що зрілість – це динаміка психіки і якість особистості. З точки зору дослідниці, зрілість формується в процесі розвитку онтогенезі, в ході чого проявляються функції людини до самовизначення, що вказує на здатність людини робити вибір і керувати власним життям. Вона відіграє важливу роль у психологічному здоров'ї та добробуті. Самовизначення дозволяє людям відчувати, що вони контролюють свій вибір і життя. Це також впливає на мотивацію. Оскільки, самовизначення мотивує до зростання і змін вроджених і універсальних психологічних проблем. Люди повинні відчувати наступне, щоб досягти особистісного зростання: автономію (особистість, що відчуває контроль над своєю поведінкою), компетентність (особистість, котра відчуває, що має навички, необхідні для успіху, вона з більшою ймовірністю зробить дії, які допоможуть досягти поставлених цілей), зв'язок або спорідненість (базова потреба в відчувати приналежність та спорідненість з іншими). Ольга Панченко говорить, що особистість формується за вимогами суспільства, яке в процесі свого розвитку задає патерни та для розвитку людини [5].

Широке різноманіття термінів, а також вікових меж різних етапів дорослості та зрілості вказує на складність проблеми періодизації і викриває характер становлення даного розділу вікової психології.

Зрілість – сукупний стан високого рівня розвитку фізіологічних, інтелектуальних, вольових, моральних, соціальних характеристик людини. Хронологічні межі періоду зрілості дуже умовні (від завершення юності до початку старіння). Відомі спроби поділу зрілості людини на стадії: молодість, розквіт, власне зрілість тощо [2].

В.В. Бунак описує чотири періоди дорослості, кожний з яких поділяється на два етапи: дорослий період (перший вік - 22-28 років для чоловіків, 21-26 для жінок; другий вік - 29-35 років для чоловіків, 27-32 роки для жінок); зрілий період (перший вік - 36-45 років для чоловіків, 33-40 років для жінок; другий вік - 46-55 років для чоловіків, 41-50 років для жінок); похилий вік (перший вік - 56-63 роки для чоловіків, 51-57 років для жінок; другий вік - 64-70 років для чоловіків, 58-63 роки для жінок) і пізній старечий період.

Д.Б. Бромлей стверджує, дорослість складається з чотирьох стадій: ранньої (20-

25 років), середньої (25-40 років), пізньої дорослості (40-55 років) і передпенсійного віку (55-65 років). Після неї настає старіння, в якому виокремлюють стадії «відходу від справ» або «відставки» (65-70 років), старості (70 років і більше), хворобливої старості і смерті [4].

Ш. Бюлер у своїй періодизації характеризувала етапи розвитку так: до 16-20 років – рання дорослість: відсутність сім'ї, професійного та життєвого шляху; віл 16-20 років до 25-30 років – самовизначення, створення сім'ї; 25-30 років до 45-50 років – зрілість, сім'я, суспільне визнання, наявність конкретних життєвих цілей, самореалізація; від 45-50 років до 65-70 років – старіння, душевна криза, зникнення самовизначення; від 65-70 років – старість, відсутність соціальних зв'язків, самозавершеність.

В геронтології використовується періодизація Дж. Біррена, який виділяє: ранню зрілість (17-25 років), зрілість (25-50 років), пізню зрілість (50-75 років), старість (понад 75 років) [4].

Ш. Бюлер обґрунтував концепцію п'яти стадій життя людини. Перша стадія триває від 16 до 20 років. Попередня стадія самовизначення, коли професія ще відсутня. Друга стадія охоплює вік від 16–20 років до 25–30 років і характеризується пошуками свого призначення в професії. Третя стадія — час зрілості особистості — охоплює вік від 25 до 45–50 років. Основою цієї стадії є знаходження сфери застосування своїх сил, можливостей; відбувається уточнення життєвих планів та їх реалізація, накопичення життєвого досвіду. Четверта стадія життєвого циклу настає у віці від 45–50 років до 65–70 років. П'ята стадія настає після 65 років і триває до завершення життя [6].

Очевидно, що значна кількість запропонованих періодизацій дорослості мають умовний характер, оскільки межі періодів визначаються не хронологічним віком, а соціальними та економічними чинниками, історичними подіями, етнічною приналежністю, чинниками навколишнього середовища, специфічними особливостями індивідуального розвитку, суб'єктивними уявленнями про себе та свій вік тощо.

Як бачимо, немає єдиної загальноприйнятої періодизації рамок зрілості. Необхідно зауважити, що зрілість це не тільки певний віковий проміжок життя, а ще й власні досягнення людини, стійкість особистісних характеристики, становлення її психічних та соціальних можливостей і трансформацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білодіда І. К Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства; Київ: Наук. думка, 1972. Т. 3. 708 с.
2. Яблонська Т. М. Зрілість. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. URL: <https://esu.com.ua/article-13889>.

3. Лучка Т. Формування зрілої особистості в кризових умовах життя: кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 053 «Психологія». Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2022.
4. Павелків Р. В. Вікова психологія: підручник. Вид. 2-е, стер. Київ: Кондор, 2015. 469 с.
5. Панченко О. А. Соціалізація особистості в умовах інформаційної турбулентності. *Актуальні проблеми психології*. Том I. Вип. 52. С. 87-92.
6. Приходько Ю. О. Особистісна зрілість як проблема психологічної науки. *Збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії*. Вінниця, 2017. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16776/Prykhod%CA%B9ko.pdf?sequence=1>.
7. Титаренко Т. М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самопомоги в умовах тривалої травматизації: монографія. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. 160 с.
8. Штепа О. С. Диспозиційна модель особистісної зрілості: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.05. Ін-т соц. та політ. психології АПН України. Київ, 2006. 17 с.

УДК 373.091.31-026.15:373.016:811.111:81'232(045)

Метенько А.

Магістр, спеціальності 014 Середня освіта,
014.021 Англійська мова та
зарубіжна література
Мукачівський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ КРЕАТИВНО-ОРІЄНТОВАНОЇ МЕТОДИКИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ ШКОЛИ ДЛЯ НАВЧАННЯ УСНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню та результатам експериментальної перевірки ефективності комплексу мовних ігор на основі креативно-орієнтованої методики для навчання усного мовлення учнів старшої школи на уроках англійської мови.

У статті проведено психолого-педагогічний аналіз сучасного стану дослідження проблеми творчого розвитку учнів старшої школи; проаналізовано принципи та методи креативного навчання усного мовлення учнів старшої школи. Обґрунтовано методичний потенціал креативно-орієнтованої методики для навчання усного мовлення учнів старшої школи.

Ключові слова: *креативно-орієнтована методика, усне мовлення, творчі здібності, творча діяльність, креативне середовище.*

The article is devoted to the theoretical and experimental substantiation of the effectiveness of a complex of language games based on a creative-oriented methods for teaching oral speech of high school students in English lessons.

The psychological and pedagogical analysis of the current state of research of the problem of creative development of high school students has been conducted. The principles and methods of creative teaching oral speech of high school students have been analyzed. The methodical potential of creative-oriented methods for teaching oral speech of high school students has been substantiated.

Key words: *creative-oriented methods, oral speech, creative abilities, creative activities, creative environment.*

ЗМІСТ

ГУМАНІТАРНІ ТА СУСПІЛЬНІ НАУКИ

Барчій М.С. Воронова О.Ю. Драгун О.В.	ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	3
Барчій М.С. Воронова О.Ю. Чиженко Г.С.	ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	8
Барчі Б.В. Поп Е. В.	ВИКОРИСТАННЯ ІГРОТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ПРАКТИЧНОЇ ГРАМАТИКИ	12
Барчі Б. В. Попп Д. В.	ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ	15
Барчі Б.В. Рацін М. Р.	ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ПРИ ВИВЧЕННІ ГРАМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	18
Барчі Б. В. Щобак В. В.	COMMUNICATIVE APPROACH IN LEARNING ENGLISH GRAMMAR	21
Бережник М.Ю.	РЕГІОНАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ У ЗМІСТІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ З ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ	24
Береш Є.М.	ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	29
Бобуська Н.І. Фізеші Й.Й.	ПОЧАТКОВА ОСВІТА В КРАЇНАХ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ: ОРГАНІЗАЦІЯ, УПРАВЛІННЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ	33
Дудаш О.С. Павлюк М.М.	ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В РОБОТІ ЗДО	38
Гаркуша С. Л. Байдюк К.В.	ПСИХОЛОГІЯ ЛІДЕРСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	42
Дудаш О.С. Шуберт М.Я.	ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ СИСТЕМИ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ	47
Звонар К.І.	ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТОВОГО НАПОВНЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	50

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>